

**NEVŞEHİR İLİ DOĞAL SOĞUK HAVA
DEPOLARININ ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI
VE DEPOLARDA ÇALIŞMA KOŞULLARI**

Elife POLAT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
Dr. Öğr. Üyesi H. Sibel GÜLSE BAL
2018**

Her hakkı saklıdır

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEVŞEHİR İLİ DOĞAL SOĞUK HAVA DEPOLARININ ÜLKE
EKONOMİSİNE KATKISI VE DEPOLARDA ÇALIŞMA KOŞULLARI

ELİFE POLAT

TOKAT
2018

Elife POLAT tarafından hazırlanan "Nevşehir İli Doğal Soğuk Hava Depolarının Ülke Ekonomisine Katkısı ve Depolarda Çalışma Koşulları" adlı tez çalışmasının savunma sınavı 26 EKİM 2018 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI 'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

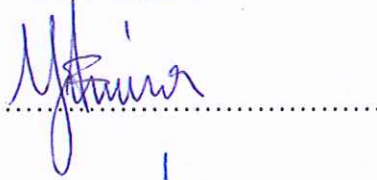
Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi H. Sibel GÜLSE BAL
Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Gülay ERCİNS
Cumhuriyet Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Atilla KARKACIER
Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Prof. Dr. Erolbekir AL TUNTAŞ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

08/11/2018

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elife POLAT

2018

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEVŞEHİR İLİ DOĞAL SOĞUK HAVA DEPOLARININ ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI VE DEPOLARDA ÇALIŞMA KOŞULLARI

ELİFE POLAT

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ H. SİBEL GÜLSE BAL)

Nevşehir ili doğal soğuk hava depoları dünyada pek örneği olmayan ve doğal bir şekilde birçok ürünün muhafazasına olanak sağlayan özel yapılardır. Depolar birçok ürünün depolanmasına uygun olmakla birlikte, yoğun olarak patates ve limon depolanmaktadır. Depoların kullanımı sırasında gerek yöre halkından gerekse diğer bölgelerden özellikle Mersin'den gelen işçiler mevsimlik olarak çalışmaktadır. Bu durum bu işçileri ve ailelerini kabul eden Nevşehir İli ve yöre halkı için önemli bir sosyo-ekonomik hareketlilik yaşanmasına sebep olmaktadır.

Bu çalışmada doğal soğuk hava depolarında önemli bir potansiyele sahip olan Nevşehir il merkezi ve ilçelerinde yürütülmüştür. Yapılan araştırmada depolarda çalışan geçici işçilerin toplumsal ve ekonomik profilleri, kırsal kentsel kökenleri, bu işteki deneyimleri ve bu işe devamlı ilgili istek durumları, işteki konumları, çalışma koşulları, yaşam koşulları, iş ve sağlık güvenceleri, şartların özellikle kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkisi, eğitim ve bilinç düzeyleri incelenmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, bu depolar depolanan ürünler için özellikle önemli iken, mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları ortam ve yaşam koşulları yetersizdir. Ulaşım, barınma, sağlık, ücretlendirme ve sosyal güvenlik konularında işçiler, tarım aracıları ve işveren karşısında zayıftır. Bu konu ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Nevşehir'de de genel ve yerel yönetimlerin ilgi ve desteğine muhtaç görünümündedir.

2018, 50 sayfa

ANAHTAR KELİMELER: Mevsimlik İşçilik, Soğuk Hava Depoları, Nevşehir

ABSTRACT

MASTER THESIS

CONTRIBUTION OF NATURAL COLD STORES IN NEVŞEHİR PROVINCE TO THE COUNTRY ECONOMY AND WORKING CONDITIONS IN STORES

ELİFE POLAT

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**

DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

ADVISOR: ASSIST. PROF. DR. H. SİBEL GÜLSEBAL

Natural cold storages in Nevşehir are special and unique examples in the world, where one can naturally store many products. Even though such storages are suitable for many products, they are mainly used for storing potato and lemon. In those storages, both locals and people of different regions, especially from Mersin, work as seasonal workers. This situation also causes significant socio-economic changes and mobilization for locals and settlers of Nevşehir who welcome these seasonal workers and their families.

This study is conducted in the city of Nevşehir and its counties due to its significant potential for its natural cold storages. Numerous topics have been examined in this study, including the social and economic profiles of seasonal workers, their rural/urban origins, their experience and willingness to keep working, their position, their working and living conditions, their work and health insurances, the impact of those conditions on their families, and the level of education and awareness of them.

According to the results, even though such storages are important for the products that are stored, the environment and living conditions for seasonal agricultural workers are not enough. In terms of transportation, shelter, health, wages, and many other social security issues, workers are weak against intermediaries and employers. Such problems require close attention, support, and enforcement by local authorities as many similar problems in different parts of the country.

2018, 50pages

KEY WORDS: Seasonal Working, Natural Cold Storages, Nevşehir

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenim sürecinde ve tez çalışmamın hazırlanmasında, değerli görüş ve önerileriyle bana yol gösteren pek kıymetli danışman hocam Dr.Öğr. Üyesi Hayriye Sibel GÜLSE BAL'a, kıymetli yorumlarıyla katkı sağlayan tez jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. Gülay ERCİNS ve Sayın Dr.Öğr. Üyesi Atilla KARKACIERhocama, yakın dostlarım İnci Güngör, Neslihan Güngör ve Beyhan Konukseven'esaygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmalarım esnasında yanımda olarak bana her türlü desteği sağlayan aileme, eşim KadirPOLAT ve çoğu zaman ihmal ettiğim çocuklarım Duru ve Ahmet'esevgilerimi sunarım.

Elife POLAT

2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGE VE KISALTMALAR	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	6
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	10
3.1. Materyal.....	10
3.2. Yöntem	11
4.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
4.1. Tarımsal Ürünlerin Depolanması ve Depoculuk	12
4.2.Tarımsal Ürünün Depolanmasında Depo Özellikleri.....	13
4.3.Depolama Yöntemleri.....	14
4.3.1.Doğal Soğutmalı Depolarda Muhafaza.....	14
4.3.2. Yapay Soğutmalı Depolarda Muhafaza.....	15
4.3.3. Kontrollü Atmosfer Depolarda Muhafaza	16
4.4. Nevşehir Yöresi Yeraltı Depoları ve Özellikleri.....	17
4.5. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği	21
4.6. Nevşehir Yeraltı Depoları ve Depoculuğun Oluşturduğu Mevsimlik Tarım İşçiliği	22
4.7. Doğal Yeraltı Depolarında Saklanan Ürünler ve Depoların Kullanım Dönemleri ve Özellikleri.....	23
5. BULGULAR.....	25
5.1. İncelenen İşletmelerin Demografik Özellikleri	25
6.FREKANS VE Kİ - KARE ANALİZİ.....	36
7. SONUÇ	39

8. KAYNAKLAR.....	43
9. EKLER.....	45
10.ÖZGEÇMİŞ.....	50

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler Açıklama

C° santigrat

CO₂ karbondioksit

Kg kilogram

m metre

m² metre kare

N frekans

O₂ oksijen

% yüzde

Kısaltmalar Açıklama

MİGA Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı

TESEV Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

TSEK Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 5.1.Çalışanların Sosyo – Demografik Özellikleri.....	25
Çizelge 5.2. Çalışanların Geldiği Yöre ve Yaptığı İş	26
Çizelge 5.3. Çalışanların Memleketlerindeki Uğraşları.....	27
Çizelge 5.4. AnketeKatılan İşçilerin Nevşehir'de Geçici Depo İşçiliği Memnuniyet Durumları	28
Çizelge 5.5. Mevsimlik Depo İşçilerinin Nasıl ve Kimlerle Geldiği.....	28
Çizelge 5.6. Depo İşçilerinin Yıllık Çalışma Profili.....	29
Çizelge 5.7. İşçilerin Ulaşım ve Konaklama Durumu	30
Çizelge 5.8. İşyeri Hijyen Koşulları.....	31
Çizelge 5.9. Depo İşçilerinin Sosyal Güvenlik Bilgisi ve Davranışı.....	31
Çizelge 5.10. İşçilerin Çalışma Süreleri	32
Çizelge 5.11. İşçi Aile Üyelerinin ve Eşyalarının Bakımı.....	32
Çizelge 5.12. Çalışanların Ücretlerle İlgili Durumları	32
Çizelge 5.13. İşçi – İşveren Anlaşmazlık Durumları.....	33
Çizelge 5.14. İşçilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Şekilleri.....	34
Çizelge 5.15. İşçilerin Sigorta Durumu	34
Çizelge 5.16. Depoİşçilerinin Çalışma Süresince Sağlıkla İlgili Durum ve Davranışları.....	35
Çizelge 6.1. Yaş - Medeni Durum Tablosu.....	36
Çizelge 6.2. Yaş – Geldiği İl Tablosu.....	36
Çizelge 6.3. Yaş – Cinsiyet Tablosu.....	37
Çizelge 6.4. Eğitim – Medeni Durum Tablosu.....	37
Çizelge 6.5. Eğitim – Cinsiyet Tablosu.....	38
Çizelge 6.6. Eğitim – Geldiği İl Tablosu.....	38

1. GİRİŞ

Türkiye, iklim ve üretim deseni çeşitliliği ile tarımsal üretimin çeşitli aşamalarında geçici tarım işçiliğine önemli gereksinim duyulan ve bu sebeple de bu konuda önemli bir hareketliliğin yaşandığı bir konum ve durumdadır. Binlerce işçi bireysel olarak ya da aileleri ile çalışmak üzere yılın çeşitli zamanlarında başka bölgelere gitmekte ya da kendi bölgelerinde mevsimlik olarak çalışmaktadır.

Mevsimlik işler; yılın sadece belli bir döneminde ya da tüm yıl boyunca çalışılmakla birlikte çalışmanın belli döneminde yoğunlaştığı işlerdir. Başka bir tanımlamayla, mevsimlik iş; yılın belirli zamanlarında tam çalışıp diğer dönemlerde işin önemli kısmının veya tamamının durduğu ve işçi sayısının buna göre ayarlandığı, az iş dönemlerinde ise iş sözleşmesinin askıya alındığı iş olarak tanımlanmaktadır (Topsak, 2015).

Mevsimlik iş tanımından hareketle “mevsimlik tarım işçiliğini” de şu şekilde tanımlamak mümkündür: Tarım sezonunda, tarımsal üretimin yapıldığı yöre dışından gelerek, ücret karşılığında, sözleşmeyle veya sözleşme olmaksızın, tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında çalışan gerçek kişilere mevsimlik tarım işçisi denir (Topsak, 2015).

Mevsimlik tarım işçiliği ise tarımsal üretim alanında ortaya çıkan işgücü ihtiyacının karşılanmasına yönelik dönemsel olarak gerçekleşen bir işçiliktir. Söz konusu işçiliğin geçicilik ve gezicilik olmak üzere iki farklı yönü dikkati çekmektedir. Buna bağlı olarak da iki farklı terim karşımıza çıkmaktadır: Mevsimlik gezici tarım işçisi ve mevsimlik mahalli tarım işçisi. Mevsimlik gezici tarım işçisi, tarım işlerinin yoğunlaştığı zamanlarda, ürün desenine ve işçi talebine göre, bir bölgeden başka tarımsal alanlara doğru çoğunlukla aileleriyle birlikte yer değiştiren işgücü grubudur (Orhan, 2017).

Mevsimlik mahalli tarım işçileri ise kendi yerleşim yerinde yaşamakla birlikte tarımsal faaliyetlere kısa süreli katılan ücret, maaş veya yevmiye karşılığı çalışan işçiler olarak

tanımlanabilir. Mevsimlik tarım işçiliği sisteminde gezici ve geçici tarım işçiliği olmak üzere iki çalışma türü bulunmaktadır. Kendi tarım işletmelerinden yeterli geliri elde edemeyen az topraklı veya topraksız aileler, geçimlerini sağlayabilmek amacıyla daha fazla tarımsal iş imkânı olan yörelere gezici (mevsimlik) veya geçici (günübirlik) giderek çalışmaktadır (Kaya veÖzgülner, 2015).

Mevsimlik işçiliğin tarihi kökeni ile ilgili farklı iddialara ulaşılmıştır. Osmanlı döneminde ilk kez 1830'larda Kavalalı İbrahim Paşa tarafından Çukurova'da çalıştırılmak üzere Sudan'dan işçi getirildiğini ifade edenler olduğu gibi, yine aynı dönemlerde Doğu Karadeniz Bölümü illerinden Rusya ve Kırım'a çalışmaya gidenlerin varlığından da bahsedilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de günümüzdeki anlamda mevsimlik gezici işgücü göçünün 1950'li yıllara denk geldiği ekseriyetle ifade edilmektedir (Orhan, 2017).

Türkiye'de bugün mevsimlik işçilik konusunda Adana (örtü altı sebze); Afyon (kiraz toplama); Düzce (findık toplama); İzmir (kiraz toplama); Konya (pancar çapası); Ordu (findık toplama); Samsun (sebze hasadı); Urfa (pamuk toplama) ve Yozgat-Nevşehir (pancar çapası) gibi faaliyetleri ile anılmaktadır. Tarımsal üretimin ihtiyaçlarına yönelik olarak mart ayında, mevsimlik işçi göçü Adana sahasıyla başlamakta ve kasım ayı başında Şanlıurfa'da pamuk sahasıyla son bulmaktadır. Bazı ürünler, faaliyetler ve illerde bu süre daha da uzamaktadır (Anonim, 2014). Nevşehir'de de bu tür bir hareketlilik doğal depolardan dolayı yaşanmaktadır. Dünyada tek örnek olan Nevşehir'deki kayadan oyma doğal depoların yazın serin ve kışın sıcak ortam oluşturan doğal yapısının sağladığı verimbaşka hiçbir yerde alınmamaktadır. Türkiye'nin çeşitli yerlerinden yüzlerce sebze meyve üreticisi yıl boyunca bu doğal depolardan faydalanmaktadır (Özdemir, 2015).

Nevşehir ili doğal soğuk hava depolarının birçok ürünün muhafazasına uygun olduğu bilinmektedir ancak yoğun olarak limon, patates depolanırken, az miktarda da narenciye depolanmaktadır. Bu depoların kullanımı sırasında gerek diğer bölgelerden mevsimlik olarak gelen işçiler, gerek bu işçi ve ailelerini kabul eden Nevşehir ili ve bu ilde yaşayıp

mevsimlik işçi olarak çalışan yöre halkı için önemli bir sosyo ekonomik hareketlilik yaşanmaktadır. Özellikle kadın işçilerin istihdamı önemli düzeydedir. Limon depolaması ve depodan çıkışına kadar olan süreçte özel bir işçiliğe ihtiyaç duyulması sebebiyle, bu işçilik için bu konuda Adana ve Mersin yörelerinden bilinçli işçiler çeşitli aşamalarda Nevşehir'e gelmektedir.

Doğal depolar geçmişte peynir, sebze ve meyvelerin korunması amacıyla kullanılmaktayken, turunçgillerin pazarlanmadan önce depolanma ihtiyacının olması ve depolanan ürünlerin bozulmadan uzunca bir süre saklanması doğal depolara olan talebi artırmıştır. Aynı zamanda ilde tohumluk patates üretiminin artması, patates depolanmasını da artırmıştır. Patates çevre illerden de gelerek depolanmaktadır. Patates işçiliğinde genelde yöre insanı çalışmaktadır. Depolardan limonun çıkmasından sonra patates depolanmakta, depolar 12 ay boyunca boş kalmamaktadır.

Örneğine pek sık rastlanmayan bu yöreye özgü doğal depolar ve depoculuk Nevşehir çevresinde önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu depolar sebebiyle Nevşehir doğal depoculuk faaliyetlerinde Türkiye'de söz sahibi bir konumdadır. Çeşitli iklim özelliklerine sahip olan Türkiye'de, binlerce ton yaş meyve ve sebze bu depolarda hiçbir enerji harcanmadan doğal olarak aylarca bu doğal depolarda saklanabilmektedir. Nevşehir'deki doğal yer altı depolarına tarım ürünlerinin hasat zamanlarına paralel olarak yılın çeşitli zamanlarında farklı yörelerden ürünler gelmekte ve depolanmaktadır.

Ortahisar ve Mersin arasında yaklaşık 60 yıldır devam eden limon depolama işi, iki bölge insanını birbirleriyle kaynaştırmıştır. Depolanan en önemli ürünlerden limon, ocak ve şubat aylarında getirilerek Kavak ve Ortahisar'daki depolarda saklanmaktadır. Limonlar, Nisan ayında çıkarılmaya başlanmakta ve ekim ayına kadar ihtiyaç oranına göre çıkarılarak pazara sürülmektedir. Buradan "Yatak Limonu" olarak Türkiye'nin her yerine gönderilmekte ve Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Kapadokya Bölgesi'ndeki tuf kayalara oyulmuş doğal soğuk hava depolarında saklanan ve sulanmaları sağlanan limonların, bir sandığı depoya 18 kg girerken ortalama 20 kg olarak çıkmakta,

özelliklerini yitirmeden hasadından aylarca sonra aynı tazelikte tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Limonun depolara girişinden çıkışına kadar geçen dönemlerde Mersin ve Silifke bölgesinden limonları işlemeye yaklaşık 3 bin işçi gelip, aylarca Ortahisar'da kalmaktadır. Mersin'den Nevşehir'e gelen yüzlerce kadın ve erkek işçi limonların tasnifi ve temizlenmesi için belirli aralıklarla depolarda temizlik yapmaktadır.

Bu depolarda patates, dökme olarak bulunmaktadır. Patates yumruları çürümeden ve sürmeden uzunca bir süre bu depolarda saklanabilmektedir. Depo kayıpları yok denecek kadar az olmaktadır. Ayrıca yetiştirilen çeşitlerin depolamaya karşı dayanıklı ve uyku devresinin uzun olması, bu kayıpların azaltılmasında en önemli faktörlerdendir (İşler, 2015). Patateslerin depolanma sürecinde de patateslerin boylarına göre ve tohumluk olarak ayrılması, çürüklerinden temizlenmesi vb. işlerde önemli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Depoculuk Nevşehir çevresinde önemli bir ekonomik faaliyettir ve dünyada örneğine pek sık rastlanmayan bu yöre, doğal depoculuk faaliyetlerinde Türkiye'de söz sahibi bir konumdadır. Çeşitli iklim özelliklerine sahip olan Türkiye'de, binlerce ton yaş sebze ve meyve bu depolarda hiçbir enerji harcanmadan doğal olarak aylarca saklanabilmektedir. Aynı zamanda yoğun iş gücünü gerektiren bu iş, yöreden ve yöre dışından binlerce işçinin çalışmasına olanak sağlayarak sosyo-ekonomik açıdan da önemli olup araştırmaya değer bulunmuştur.

Bu çalışmada, Nevşehir ilinde birçok insanı etkileyen yaşam, yerleşim ve ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan doğal depolar ile bu depoların kullanımının sebep olduğu ve yılın çeşitli zamanlarına yayılan sosyo-ekonomik hareketliliğin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada Nevşehir'de depolarda çalışan işçilerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik yapıları, çalışma ve yaşam koşulları, ihtiyaçları ve yoksunlukları, mevcut çalışma koşullarının anneler ve çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışma, giriş ve sonuç bölümü dışında dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde literatür özeti yapılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmayla alakalı materyal ve yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Beşinci bölümde ise araştırmadan elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir. Son olarak da yapılmış olan araştırmadan elde edilen bulguların ışığında sonuçlar değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Akalın (2017), çalışmada Mersin ilinde çalışan mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşulları incelenmiştir. İnceleme esnasında ayrıntılı gözlem, derinlemesine görüşme ve fotoğraf kanıt yöntemleri kullanılmıştır. Aynı zamanda barınma yöntemlerinin iyileştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur. Çalışma sonucunda mevsimlik işçilerin barınma ortamının çok elverişsiz olduğu saptanmıştır.

Akbıyık (2011), çalışmada Malatya da çalışan mevsimlik tarım işçilerinin ücret ve çalışma koşulları irdelenmiştir. Anket sonucunda işçilerin %30'unun okuryazar olmadığı %20'sinin ise diplomasız okuryazar olduğu tespit edilmiştir. İşçi ailelerin %70'inin gelirinin 5000TL'nin altında olduğu saptanmıştır.

Akman ve Çiçek (2017), çalışmada Çanakkale ilindeki soğuk hava depoları incelenmiştir. İncelenen soğuk hava depolarının özellikleri irdelenmiş ve diğer soğuk hava depoları ile karşılaştırılmıştır. Soğuk hava depolarında depolama işleminin teknik verileri açıklanmıştır. Araştırmada soğuk hava depolarında hangi ürünlerin saklandığı, soğuk hava depolarının kullanılabilirliği, işçilerin eğitim düzeyi ve statüsü irdelenmiştir.

Arslan (2016), çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştığı sorunlara değinilmiştir. Mevsimlik tarım işçileri genellikle kırsal kesimde yaşamakta ve maddi sıkıntılar çekmektedir. Kırsal alanda yeterli arazileri bulunmayan işçiler mevsimsel işlere yönelmektedir fakat mevsimlik işlerin devlet tarafından yeterince desteklenmemesi bu insanları daha da mağdur etmektedir.

Boyraz ve Zeren (2012), çalışma İç Anadolu bölgesinde yapılmaktadır. Bölgenin doğal yapısı sonucunda oluşmuş volkanik tüflerin meydana getirdiği Kavak ve Ortahisar kasabalarındaki doğal soğuk hava depoları incelenmiştir.

Çınar (2011), çalışmada geçici tarım işçilerinin yaşam koşulları ele alınmıştır. Geçici tarım işçileri sadece bir merkeze değil sezon içerisinde birden fazla farklı bölgeye gidip çalışmaktadır. Bu gidiş sadece çalışan bireyi değil aynı zamanda tüm aile bireylerini etkilemektedir. Burada iki temel sorun üzerinde durulmaktadır. Birincisi, geçici tarım işçilerinin çoğunluğu neden Güneydoğu Bölgesi'nden çıkmakta. İkincisi ise bu işçilerin çalışma koşullarının nasıl ve neye göre belirlendiğidir.

Demir (2015), çalışmada tarım sektöründe önemli bir yere sahip olan mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenlik hakları hakkında araştırma yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler ve yasaların bu konuda yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu işçilerin sosyal güvenlik haklarının önemsenmediği sonucu çıkarılmıştır.

Ersel (2014), çalışmada kamuda çalışan mevsimlik işçiler incelenmiştir. Mevsimlik işçiliğin ortaya çıkışı hakkında araştırmalar yapılmış, mevsimlik işçilerin çalışma koşulları irdelenmiştir. Aynı zamanda işveren ve çalışan açısından da değerlendirme yapılmıştır.

Gençoğlan ve ark. (2016), çalışmada Kahramanmaraş ilindeki soğuk hava depoları incelenmiştir. Bu depoların yapımında kullanılan malzemenin cinsi, depo boyutu, kapı tipi, tavan özellikleri istatistiksel olarak irdelenmiştir. Çalışma sonucunda Kahramanmaraş ilinde 2013 yılı meyve üretimine göre mevcut soğuk hava depolarının yetersiz olduğu saptanmıştır. Yeni yapılacak soğuk hava depolarının ne tür malzemenin inşa edileceği konusunda bilgi verilmiştir.

Güngör ve Uysal (2017), hayatın içinde yaşayan insan her vakit doğayla iç içedir ve etkileşim halindedir. Nevşehir de bu doğal mekanlardan birisidir. Bu çalışma Nevşehir'de bulunan doğal soğuk hava depolarını kapsamaktadır. Soğuk hava depolarında saklanan patates ve limon üzerinden çalışma yürütülmüş, 20 kişi ile derin temas kurulmuş ve 5 işletme ile entegre çalışılmıştır. Depoların genel özelliklerini görmek için katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Görücü ve Akbıyık (2010), gezici tarım işçileri Türkiye’de sayıca fazla olan kesimdir ve bu işçiler birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Karşılaşılan sorunlar aslında karmaşık yapıda olmayıp kolayca çözülebilir cinstendir. Bu makalede geçici tarım işçilerinin sorunları ve çözüm önerilerine yer verilmektedir.

Harunoğulları ve Kayar (2015), çalışmada İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan Ortahisar ilçesinin doğal soğuk hava depoları incelenmiştir. Volkanik tüflerin etkisiyle oluşturulan bu doğal soğuk hava depoları hem ticari hem de turistik açıdan ilgi çekmektedir. Sayıları gün geçtikçe artmakta ve şuanda 600’e kadar yükselmiş vaziyettedir. Aynı zamanda soğutma için yüksek enerji ihtiyacı gibi bir gereksinimi de bulunmamaktadır, bu yüzden maliyeti de düşüktür.

Kaya ve Özgülner (2015), çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin çalışma, yaşam ve sağlık durumları incelenmiştir. Derinlemesine görüşme ve yerinde gözleme yöntemleri kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kartopu yöntemi kullanılmış ve 15 yaş üzerindeki 26 işçi derinlemesine incelenmiştir.

Nural ve ark. (2016), çalışma Hatay yöresinde bulunan doğal soğuk hava depoları üzerine yapılmıştır. Yapılan araştırmada 54 soğuk hava deposunun 49’u ile görüşme sağlanmıştır. Çalışmanın amacı doğal soğuk hava depolarındaki sorunları belirlemektir. Soğuk hava deposunda saklanan ürünler incelenmiş ve istatistik verileri ortaya çıkartılmıştır.

Örüng ve ark. (2016), çalışmada Nevşehir ilinde bulunan volkanik tüf mağaralarının oyularak inşa edilen doğal soğuk hava depolarından bahsedilmektedir. Bu depolar bacasız fabrika sınıfına girmektedir ve ürünler hiçbir enerji harcanmadan depolanmaktadır. Aynı zamanda bu depolar istihdamda sağlamaktadır.

Özbekmezci ve Sahil (2004), çalışmada Adana ilinde çalışan mevsimlik işçilerin barınma, ekonomik ve sosyal sorunları irdelenmiştir. Çalışma 107 kişi ile yapılmış olup

iki grupta incelenmiştir. Birinci grup kişiler yöre halkı olup mevsimlik işlerde çalışırken, ikinci grup ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden mevsimlik işte çalışmak üzere gelen ailelerdir. Bu ailelerin yaşam koşullarının diğer insanlarınkinden çok düşük olduğu saptanmıştır.

Sargın ve Okudum (2014), çalışmada Isparta ilindeki soğuk hava depoları incelenmiştir. Araştırmada ilk soğuk hava deposu ile son soğuk hava deposu arasındaki farklar incelenmiştir. Soğuk hava depolarının niteliği, il bazında dağılışı ve ekonomiye katkısı incelenmiştir. Aynı zamanda gelişen soğuk hava depoculuğunun kırsal kesime yansımalarına da değinilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Nevşehir ilindeki doğal depoların kullanımı sırasında Nevşehir, çevre iller, Mersin ve Adana yörelerinden gelen geniş bir nüfus Nevşehir ilinde bulunan depolarda çalışmaktadır. Yıl boyunca devam eden patates ve limon depolanması süresince Nevşehir’de bulunan depolarda çalışanlar, araştırmanın popülasyonunu oluşturmaktadır.

Nevşehir doğal depoları özellikle Kavak ve Ortahisar kasabalarında yoğunlaşmıştır. Kavak çevresindeki depolar, Ortahisar’daki depolardan daha büyük hacimlidir. Öyleki kasabadaki depoların içlerine tır ve kamyonlar rahatlıkla girebilmektedir. Ortahisar’daki depolar ise daha eski ve daha küçük depolardır. Ortahisar’da depoculuk 1950’li yıllardan beri yapılmaktayken Kavak Beldesi’nde soğuk hava depoculuğunun başlaması 1980’li yılları bulmuştur. Ayrıca Nar kasabası, Taşkınıpaşa, Ayvalı, Şahinefendi köylerinde daha yoğun olmak üzere 12 köyde depolar bulunmaktadır.

Depoların yoğun olduğu bahsedilen kasaba ve köylerdeki depolarda çalışan işçilerle yapılan anketlerden elde edilen veriler araştırmanın ana materyalini oluşturmuştur. Geçici mevsimlik işçilerin toplumsal ve ekonomik profillerinin belirlenmesi, kırsal kentsel kökenleri, bu işteki deneyimleri ve bu işe devamla ilgili istek durumları, işteki konumları, çalışma koşulları, yaşam koşulları, iş ve sağlık güvenceleri, şartların özellikle kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkisi, eğitim ve bilinç düzeyleri saptanmaya çalışılmıştır. Birçok insanı etkileyen yaşam, yerleşim ve ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan doğal depolar ile bu depoların kullanımının sebep olduğu ve yılın çeşitli zamanlarına yayılan sosyo-ekonomik hareketlilik incelenmiştir.

3.2. Yöntem

Anket çalışmasından elde edilen veriler, araştırmacı tarafından derlenen literatür ve verilerle desteklenmiştir. Veriler analize uygun hale getirildikten sonra, bilgisayara aktarılmıştır. Elde edilen bulgular yüzde ve frekans tabloları ve ki-kare analizi ile yorumlanmıştır.

4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Mevsimlik tarım işçileri her yıl ağırlıklı olarak Güneydoğu'dan ülkenin dört bir yanına birkaç aylığına çalışmak için göç ederler. Bu göçler genellikle iki merkez arasında gerçekleşmez. Tarım işçileri hasat mevsimine göre birkaç yer değiştirdikten sonra kış aylarını geçirmek için evlerine dönerler. Bu sürekli yer değiştirme hali bireysel olarak gerçekleşen bir süreç değildir. Mevsimlik tarım işçiliği küçük çocukları ve yaşlıları da içerecek şekilde tüm aile bireylerinin birlikte göç etmelerine dayanır (Çınar, 2011).

Türkiye sosyo-ekonomik yapısında yer alan bu mevsimlik işçiliğin bir çeşidi de Nevşehir ili doğal depoların sebebiyle yaşanmaktadır. Özellikle patates ve limon önemli miktarlarda bu depolarda saklanmakta, ürünlerin nakliye, yükleme boşaltma, temizleme işlemleri sebebiyle önemli bir işçiliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

4.1. Tarımsal Ürünlerin Depolanması ve Depoculuk

Depolama basit bir şekilde tanımlanırsa; “ ürünlerin ihtiyaca göre sonraki zamanlarda kullanılmak üzere saklanması sürecidir.” Bu süreci uzatan soğuk hava depoları daha çok çabuk bozulabilir özellikte gıda maddeleri için, bir veya birden fazla ürünü muhafaza edebilecek şekilde donatılmış depolar olarak tanımlanmaktadır (Sargın ve Okudum,2014).

Ürün depolama insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanoğlu elde ettiği tarımsal ürünleri daha sonraki günler, haftalar ve aylarda tüketebilmek veya ticari anlamda değerlendirebilmek için ürünlerin saklanmasına, korunmasına ve depolanmasına büyük önem vermiştir. Ürünlerin depolanması, önceleri daha basit bir şekillerde kapların, kuyuların ve mahzenlerin içerisinde, sınırlı ısı ve nem kontrolü ile yapılmıştır. Bugün depolama bilim ve tekniğin de yardımıyla çok gelişmiştir. Bozulabilir ürünlerin uzun süreli muhafazası modern tesislerde, ortamının ısı ve nem bileşimi kontrol edilerek ürünlerin bozulma ve çürümelerini en aza indirilecek şekilde yapılmaktadır. Bu sayede bugün ürünler daha uzun süre depolanabilmekte,

depolamadan kaynaklanan kalite kaybı azalmakta, depolanan ürünün ticari getirisi daha da yükselmekte, her mevsim uygun fiyata taze meyve ve sebze bulmak mümkün olmakta ve bu faaliyet paketlemeden nakliyeye kadar pek çok sektörde istihdam yaratmaktadır (Sargın ve Okudum,2014).

Türkiye’de soğuk hava depoculuğunun geçmişi ise Osmanlı Devleti dönemine dayanmaktadır. Türkiye’de bu işle ilgili ilk girişimler 1900’lerde azınlıklar eliyle İstanbul’da başlamıştır. 1905 yılında kurulan Bomonti Bira Fabrikası’nın soğuk hava deposundan sonra I. Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki güneyde Fransızlar et ve peynir gibi besinleri depolamak amacıyla soğuk depo ve buz fabrikaları kurmuşlardır. 1960’lı yıllardan sonra Türkiye’de soğuk hava depoları gelişmeye başlamıştır. Hollanda orijinli Grasso teknolojinin Türkiye’ye girmesiyle soğutma meyve-sebze alanında hız kazanmıştır. Ayrıca bu dönemde depolamaya büyük ölçüde gereksinim duyan Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (TSEK) da soğuk hava depoları kurmaya başlamıştır (Sargın ve Okudum,2014).

4.2. Tarımsal Ürünün Depolanmasında Depo Özellikleri

Çabuk bozulabilen gıdalar olan sebze meyvelerin hasattan sonra tüketiciye ulaşıncaya kadarki süreçte bozulmadan kalması için kullanılan en yaygın yöntem soğukta muhafaza yani soğuk hava depolarında saklamadır.

Bahçe bitkileri bünyelerinde fazla miktarda su içermekte ve hasattan sonra içinde buldukları koşullara göre değişen oranlarda bu suyu kaybetmektedir. Su kaybı üründe nitelik ve nicelik kayıplarıyla sonuçlanmaktadır. Bu kayıpları önlemek amacı ile bahçe bitkileri düşük sıcaklığın yanı sıra yüksek nem koşullarında muhafaza edilmektedir. Soğuk hava depoları, taze meyve ve sebzeleri bozulmadan, tazeliğini ve dış görünüşünü koruyarak kullanım anına kadar bir müddet muhafaza edilen ve gerekli teknik koşulların sağlandığı tesislerdir. Meyve ve sebzeleri depolamanın temel amaçları; ürünün kalitesini korumak, hastalıkları kontrol etmek, yetiştirme mevsimleri dışında da

bulunmasını sağlamak, ürünlerin yüksek fiyat dönemlerinde pazara sürümüne olanak vermek ve işletmenin ihtiyaç fazlası ürününü korumaktır (Gençoğlan ve ark., 2016).

Soğuk hava depoları, meyve ve sebzelerin depolanmasında etkin soğutma sisteminin bulunduğu depolardır. Bu depolarda depolama üzerinde etkili olan etmenler kontrol altında tutulduğundan, meyvelerin dayanma ve depolama süreleri uzundur (Karaman ve ark., 2009).

Soğuk hava depoları, ısı ve gazlarının kontrol edilme durumlarına göre 3 grupta incelenir. Bunlardan ilki basit depolar olup, bu tür depolarda tam anlamıyla ısı kontrolünden söz etmek mümkün değildir. İkincisi ise termomekanik yolla soğutulan soğuk hava depolarıdır. Bu tür tesislerde gaz kontrolü yapılamazken ortamın ısını kontrol etmek mümkündür. Bir diğer depo türü ise atmosfer kontrollü soğuk hava depolarıdır. Bu tür tesislerde ise ortamın hem gaz hem de ısı dengesi ayarlanabilmektedir (Örüng ve ark., 2016).

4.3. Depolama Yöntemleri

Depolama yöntemleri; doğal soğutmalı depolarda muhafaza, yapay soğutmalı depolarda muhafaza ve kontrollü atmosfer depolarda muhafaza olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır.

4.3.1. Doğal soğutmalı depolarda muhafaza

Tarımsal ürünlerin saklanmasında kullanılan kiler, samanlık, toprak altında bulunan doğal ve yapay mağaralar şeklindeki bu depolarda, kış aylarında depo kapatılarak ürün dondan korunmaktadır. Bağıl nem toprak neminden yararlanılarak veya su serpilerek yüksek tutulmakta, konveksiyonla havalandırma sınırlı kalmaktadır. Basit depolarda, sistem; soğuk olan dış ortam havasının, doğal veya zorunlu konveksiyonla depo içerisine alınıp ürünün soğutulmasına dayanmaktadır. Basit depolarda iyi bir ısı ve nem

yalıtımı gerekir. Bu tip depoların yapımı ve işletilmesi kolay ve ucuzdur. Özellikle gece ve gündüz sıcaklık farklılıklarının büyük olduğu karasal iklim bölgelerinde başarıyla kullanılmaktadır. Toprak altında kalan yüzeylerde ısı yalıtımı yapılmayabilir (Örüng ve ark., 2016).

Ürünlerin depolanmasında yararlanılan ve toprak altına açılmış basit çukurlar en basit depo tipidir. Basit depolar; toprak altında, üstünde ve kısmen toprak içinde yapılabilir. Ürünler; tarım işletmelerinde, yapıların bodrum katlarında veya kilerlerde de depolanabilir. Havalandırma için duvar ve tabanda havalandırma kanalları da oluşturularak, bodrum katı ürün için uygun bir depo durumuna getirilebilir. Depo sıcaklığı kontrol edilemediği için %20'den fazla kayıp oluşmaktadır. Kilerlerin temiz, havalanabilir, serin ve dışarıdan ışık almaması gerekir. Toprak yüzeyinde yapılan basit depolar dışında, Nevşehir yöresinde bulunan doğal depolar toprak altındadır. Depolama süresi, sıcaklık kontrolünün sağlanabildiği mekanik soğutmalı depolamaya göre daha kısadır (Örüng ve ark., 2016).

Doğal soğutmalı depolarda muhafaza; doğal ya da yapay havalandırma olmak üzere iki farklı şekilde yapılabilmektedir. Doğal havalandırmalı depolar, sıcak ve soğuk havanın farklı olan yoğunluklarından yararlanılarak oluşan hava hareketinden faydalanmaya, havalandırma bacaları yardımı ile doğadaki soğuk havanın depo içerisindeki soğuk hava ile yer değiştirmesi esasına dayanır. Yapay havalandırmalı depolarda ise, depo içerisinde bulunan ürünün çıkardığı sıcaklık ile ısınan havanın, bir vantilatör sistemi ile zorunlu olarak ve doğal havalandırmadan daha hızlı bir şekilde doğadaki soğuk hava ile yer değiştirmesi esasına dayanır. Bu tür depolamanın, özellikle gece ve gündüz sıcaklık farklarının çok sınırlı olduğu yörelerde daha verimli oldukları saptanmıştır.

4.3.2. Yapay soğutmalı depolarda muhafaza

Soğukun yapay olarak üretildiği ortamlarda gerçekleştirilen depolama sistemidir. Modern depolarda depolama süresi uzun ve ürün kaybı az, ancak depoların maliyeti yüksektir. Çok pahalı ve işletilmesi güç kontrollü atmosferli depolar ancak yüksek

kalite isteyen pazarlar için ve üretim garantisi olan durumlarda söz konusu olabilir. Soğuk havanın elde edilmesinde kullanılan amonyak veya freon gazının farklı basınç ve ortamda genişerek çevre ısısını almalarını dolayısı ile ortamı soğutmasını sağlamak için soğutma sisteminin oluşturulması gerekir. Soğuk hava tesislerinde soğutmayı sağlayan sistem kompresör, kondenser, likit tankı, ekspansiyon valf, evaporatör ve soğutma kulesinden oluşur. Soğuk depolamada en önemli girdilerden birini elektrik giderleri oluşturmaktadır. Bu nedenle yalıtımın kalitesi, soğuk hava deposunun karlılığı, sürekliliği ve ürün kalitesinin korunması açısından da oldukça önemlidir (Örüng ve ark., 2016).

4.3.3. Kontrollü atmosfer depolarda muhafaza

Araştırmacıların çoğuna göre bahçe ürünlerinin kalitelerinden bir şey kaybetmeden muhafaza edilmelerini etkileyen depo faktörleri sıcaklık, depo atmosferinin bileşimi, depo havasının oransal nemi ve hava hareketidir. Bu depo faktörlerinden özellikle sıcaklık ve depo atmosferindeki gazların bileşimi, solunumu yavaşlatan ve olgunlaşmayı geciktiren bir etkiye sahiptir. Buna karşılık depodaki hava oransal nemi ve hava hareketi meyve kalitesinin korunmasını sağlamaktadır. Depo atmosferini oluşturan gazların kontrol ve ayarı yalnız kontrollü atmosferli depolarda mümkün olmaktadır (Ağar ve Kaşka, 1992). Düşük sıcaklıklarda muhafaza edilen meyvelerde klimakterik yükseliş gecikmekte ve muhafaza süresi uzamaktadır(Canan ark., 2015).

Ürünün etrafını saran atmosferi, normal atmosferdeki düzeyinden farklı olacak şekilde ortama gaz eklemek veya uzaklaştırmak yolu ile değiştirilerek, elde edilen ortamlarda ürünlerin muhafaza edilmesidir. Kontrollü atmosfer depoları; taşıma, geçici veya uzun süreli muhafaza sırasında kullanılabilir. Kontrollü atmosferli soğutma uygun ısı, CO₂ ve O₂ karışımını sağlayacak şekilde hazırlanan havanın püskürtülmesi ile sağlanan yöntemdir. Kontrollü atmosfer, depolanan ürünün depoda kalma süresini artırmak, tazeliğini korumak amacı ile hava bileşimine müdahale edilerek hazırlanır (Örüng ve ark., 2016).

4.4. Nevşehir Yöresi Yeraltı Depoları ve Özellikleri

Depolama, tarım ürünlerinin taze olarak kullanım süresini uzatan bir yöntemdir. Bu amaçla Nevşehir ilinde yapılmış 2000'den fazla depodan bahsedilmektedir. Tarımsal faaliyetler ve ürünlere bağlı olarak, küçükten büyüğe birçok depo kullanılmakta olup ciddi bir ticari sektör haline almıştır. Yazın soğutmak, kışın ısıtmak için enerji harcamayan depolar ülke ekonomisi için oldukça önemlidir. NevşehirTürkiye'de depolanan patatesin %50'sini, limonun ise %80'ini depolamaktadır. Dünyada örneği olmayan Nevşehir'deki kayadan oyma doğal depoların sağladığı ürünü koruyabilme verimliliğinin başka yerlerden alınmadığı belirtilmektedir.

Nevşehir'de yöre halkı için büyük bir ekonomik faaliyet olan soğuk hava depoculuğunun, 1950'li yılların başlarında Ortahisar'dan Ankara iline göç etmiş ve burada meyve sebze halinde çalışan üç yöre insanı tarafından başlatıldığı söylenmektedir. Bu kişiler tarafından atıl durumdaki elma depolarına elma göndererek meyvelerin saklanma süresi denenmiştir.

Bu depolarda elmanın, hasadından sonra yaklaşık 6-8 ay korunduğu gözlenmiştir. Daha sonra Mersin ilinde üretilen limonun da saklanabileceği düşünülerek deneme maksatlı bin ile beş bin sandık limon bu depolarda korunmuştur. Küçük rakamlarla perakende olarak başlanan depoculuk, günümüzde 3 milyon sandık (60 bin ton) narenciyenin saklandığı ve korunduğu, önemli bir ekonomik faaliyet alanı haline gelmiştir (Harunoğulları ve Kayar, 2015).

Geçmiş yıllarda kadar tarımsal faaliyetlerin ilk sırayı aldığı Nevşehir ili ekonomisine ilerleyen yıllarda turizm sektörü önemli katkı sağlamıştır. 1950'li yıllarda başlayan depoculuk faaliyetleri 1970 'li yıllarda daha büyük depoların yapılmasıyla birlikte ilde tarım ve turizm faaliyetlerinden sağlanan katkının da önüne geçerek il ekonomisinin en güçlü ögesi haline gelmiştir.

Ürgüp-Ortahisar'daki doğal muhafaza deposu; makinesiz ve doğal olarak soğutulmakta, sıcaklık ve oransal nem tamamen çevre koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Türkiye'deki depo edilen limonların yaklaşık %85'i bu bölgedeki depolarda muhafaza edilmektedir (Canan ve ark., 2015). 2017 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de 1 007 133 ton limon üretilmiştir. Yöredekilerin vermiş olduğu bilgiye göre bu limonların yaklaşık 800 000 tonunun Kapadokya bölgesindeki depolarda muhafaza edildiği belirtilmektedir (Anonim, 2017).

1985'li yıllarda Nevşehir-Niğde hattındaki üretimi hızla artan patatesin soğuk kışartlarından korunması için depolarda sezonluk olarak patates depolaması yapılmıştır. 2000 yılı itibariyle özellikle patates için sanayi ürünü depolar gerektiğinden, geçmiş yıllarda elma deposu olarak kullanılan, Barkan vadisi, Çukurova sokağı, Selimbağı mevkilerindeki, yaklaşık 50-60 depo vasfını kaybederek son 15 yıldır atıl durumda kalmıştır. Patates depolarının limon depolarına göre daha geniş ve daha büyük olması gerektiğinden bu depolar makinelerle açılmıştır. 10 dönüm arazi içinde açılmış bu depoların 13 locası vardır. Yükseklikleri 4,5-5 m, giriş koridoru yüksekliği 6 m'dir. Aynı anda 6 kamyon girebilen, 3 bin ton patates kapasiteli depo da bulunmaktadır. Bu depolara giren kamyonlar kolayca yükleme boşaltma yapabilmektedir (Harunoğulları ve Kayar, 2015). Nevşehir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü verilerine göre 2017 yılında ülkenin farklı bölgelerinde üretilen patatesin 1 milyon 300 bin tonu Nevşehir'deki doğal depolarda muhafaza edilmiştir. Bu miktar 2017 yılında 4 800 000 ton olan Türkiye patates üretiminin %27'sidir (Anonim, 2017).

Depoların sıcaklığı ve nemliliği buralarda saklanan limon, patates ve yetiştirilen kültür mantarı için çok önemlidir. Depoların sıcaklığı kış aylarında 5-7 C°, yaz aylarında 7-13 C° arasında değişmektedir. Limon için ideal depo sıcaklığı 6 C° olup, bu rakam en sıcak mevsimde 13 C°'ye kadar çıkmaktadır. Sahadaki hava sıcaklığı 35 C° iken depoda 10 C°'dir. Depolardaki ortalama nem oranı %60 ila %90 arasında değişmektedir. Yağan yağmur sularıtüflü tabaka üzerinden yüzeysel akışa geçtiğinden depoların nemlendirilmesinde çok önem taşımamaktadır. Özellikle kar yağışları depoların

nemlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Yağan karlar altında kalan depolar bu karların etkisiyle yavaş yavaş nem kazanmakta ve depolardaki ürünler için ideal nem oranları oluşmaktadır. Depo tavanlarından süzülen sular zemine yapılan arklar aracılığıyla depoların nem dengesinin korumasında olumlu bir etki yapmaktadır. Depolarla ilgili 2015 Nisan’ında yapılan bir incelemede inceleme sahasında yapılan çalışmada depoların sıcaklığı 6-7 C°, neminin ise %80 civarında olduğu tespit edilmiştir (Harunoğulları ve Kayar, 2015).

Depoların iklimlendirilmesi için tavanda pervaz adı verilen havalandırma bacaları ve uygun yerlere pencereler açılmıştır. Kuzey yönlü depolar yazın kuzeyden esen rüzgarların sıcaklığı düşürmesi sebebiyle daha iyi iklimlendirme şartlarına sahiptir. Depolar, mantar (fungisit) ve böcek (indisit) için limon depoya girmeden bir hafta 10 gün öncesinden ilaçlanmaktadır. Limon konulan depolar yılda bir, patates konulan depolar yılda iki kez ilaçlanmaktadır (Harunoğulları ve Kayar, 2015).

Söz konusu kayadan oyma depolar, harici iklimlendirme gerektirmediğinden enerji maliyetleri neredeyse sıfır düzeyindedir. Yapılış maliyetlerinin ise aynı büyüklükteki yerüstü soğuk hava depolarınının 1/3’ ü düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Depolar doğal yapısındaki ısı ve nem dengesi gibi üstün özellikleri sayesinde depolanan ürünlerin yapısını bozmadan saklayabilmektedir. Bu özellikleri itibariyle özellikle tercih edilmekte ve ülke ekonomisine de önemli katkı sağlamaktadır.

Önceki dönemlerde küçük ölçekli olan kaya oyma mekânlar, geçen zaman içerisinde gelişen teknolojiyle birlikte içerisinde araçların dolaşabileceği büyük yapılar haline almıştır. İldeki bazı soğuk hava depolarınının genişlikleri açısından dünyanın sayılı büyük soğuk hava depoları arasında olduğu belirtilmektedir.

Depoların yapımı, büyüklüklerine göre farklı sürelerdetamamlanabilmektedir. Orta ölçekli 1000m²– 1500m² arasındaki bir deponun kazı işlemlerinin yaklaşık 45 gün sürdüğü belirtilmektedir. Alan arttıkça süre o oranda doğal olarak değişkenlik

göstermektedir. Hafriyat ve kazı işlemlerinin önemli bir maliyeti de beraberinde getirdiği bilinmektedir.

Doğal depoların yapımında, öncelikle yüzeye ait arazinin depo sahibine ait olması gerekmektedir. Çünkü yüzeye de depolarda havalandırmayı sağlayan baca sistemleri yapılmaktadır. Depoların kapı girişleri deponun iç ısısının dış ortamdaki etkilenmesini doğrudan ilgilendirdiği için önemlidir ve kuzeye bakması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca tırların depoya giriş çıkışları sebebiyle depoların kapılarının yükseklikleri 4.8 m ile 5.5 m, genişlikleri ise 4-6 m arasında değişmektedir. Galerilerin üst kısmı ile yer yüzeyi arasındaki yükseklik, 8-15 m arasında değişmektedir. Eğer kazma sırasında yeraltı suyuna rastlanırsa drene edilerek dışarıya alınmakta, deponun aydınlatılması tamamlandıktan sonra hizmete açılmaktadır (Boyraz ve Zeren, 2012).

Depoların üzerinde yer alan bacalar tarımsal faaliyetleri sınırlandırmakla birlikte bazı depoların üzerinde bağcılık faaliyetleri yapılmaktadır. Ayrıca depolar yöredeki yerleşimi de şekillendirmektedir. Depoların üzerine konut yapımı riskli olup depolar yerleşim alanlarının çevresinde yer almaktadır.

Depolarda ortalama nemin %97-99 oranında ve ideal bir oranı olduğu belirtilmektedir. Yüksek nem oranı olan depolarda, ürünlerde çürüme ve bozulmasının daha az ve geç olduğu vurgulanmaktadır. Depoların sıcaklığında ürünlerin uzun süre bozulmadan saklanabilmesinde doğrudan etkilidir. Yer altı doğal depolarda sıcaklık, kışın 3-7 C° arasında, yazın 7-12 C° arasında değişmektedir. Yaz aylarında depo kapıları ve havalandırmalar açılarak içerideki nemin de etkisiyle doğal yollardan soğutma yapılmaktadır.

Depo standartlarının belirlenmesi amacıyla Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü tarafından bir proje kapsamında 2013 yılının 12. ayından itibaren ildeki 10 farklı depoya ölçüm cihazları konularak günde 6 defa ölçüm yapıp yıl boyu sıcaklık ve nem durumlarının tespiti yapılmıştır. Çalışma 2014 yılı sonunda tamamlanmış ancak henüz rapor haline

getirilmemiştir. İl Müdürlüğü aynı zamanda sezon boyunca depolarda ihraç edilecek limon ve patateslerin kontrolleri ile sertifikasyon ve bitki pasaportu kontrollerini yapmaktadır.

4.5. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği

Son yıllara kadar tarım işçiliğinin geçici bir iş olarak görülmesi ve ülke genelinde sendikal mücadelenin zayıflamaya başlaması nedeniyle tarımdaki işgücünün büyük bir kısmı örgütsüz kalmıştır. Ancak, son yıllarda mevcut sendikalar yerine tarım işçilerinin çalışmaya gittikleri farklı bölgelerde dernekleşme faaliyetleri, yerel örgütlülük deneyimleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarih boyunca emek göç etmiş veya ettirilmiştir. İnsanlık tarihinde binlerce yıl zorla insanlar yerlerinden edilmiş ve köle emeği kullanılmıştır. Ucuz insan gücünü kullanmak her dönemde cazip olmuş ve daha ucuza çalışacak görece yoksul işgücü, emek talep edilen bölgelere göçmüş veya göçertilmiştir. Günümüzde ulaşım, iletişim ve finansmanın geldiği gelişkinlik düzeyi artık emeğin de dünya çapında bir hareketlilik kazanmasını sağlamıştır (Miga, 2012).

Zorunlu göçün yöneldiği bölgenin büyük kentleri olan Diyarbakır, Van, Şanlıurfa gibi Güneydoğu ve Doğu kentlerinin nüfusları ekonomik sebeplerle göç veren yerler olmalarına rağmen zorunlu göçle hızla artmıştır. Bu arada batı kentleri sayılabilen Mersin, Adana, İzmir ve İstanbul da zorunlu göçten payına düşeni almıştır (Çınar ve Lordoğlu, 2010). Ancak bu nüfusu istihdam edebilecek bir ekonomik alt yapı oluşmamıştır. Zorunlu göçmenler üzerine yapılmış araştırmalar bu kesimin en büyük sorunları olarak işsizliği gördüklerini ifade etmişlerdir (TESEV, 2008). Güneydoğu Anadolu’daki kent merkezlerine göç eden zorunlu göçmenler buralarda ciddi bir işgücü fazlasının oluşumuna neden olmuşlardır. Yaşadıkları yerlerde iş bulamayan zorunlu göçmenler için mevsimlik tarım işçiliği dışında fazla bir alternatif kalmamıştır. Nitekim güneydoğu kentlerine yerleşmiş zorunlu göçmenlerle ilgili yapılmış bazı araştırmalar bu göçle mevsimlik tarım işçiliği arasındaki bağı güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Kaya, 2009; TESEV, 2008;Anonim, 2014).

Aynı hareketlilik ülke sınırları içinde de gözlenmektedir. Tarım teknolojisinin gelişimi ve pazara yönelmesi ürünlerin daha hızlı ve uzmanlık isteyen biçimde toplanmasını gerektirmektedir. Bu gereksinim ülkemizde de mevsimlik gezici tarım işçiliğinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak resmi işgücü kayıtları içine sokulamamış bu yaygın çalışma alanı ve kalabalık işgücü oldukça sorunlu bir alan olarak kendini göstermektedir (Miga, 2012).

4.6. Nevşehir Yeraltı Depoları ve Depoculuğun Oluşturduğu Mevsimlik Tarım İşçiliği

Nevşehir, Niğde ve Aksaray'da volkanik arazideki dirençsiz malzeme oyularak veya kazılarak adi depolar oluşturulmaktadır. Bölgede bu amaçla oluşturulmuş soğuk hava deposu olarak kullanılan yaklaşık 2000 volkanik tüf deposu bulunmaktadır. Bazı ticari firmalar bu kaya mağaralarında altmış bin ton patates depolayabilmektedir. Bu depolar için hiçbir soğutucu aygıt kullanılmamakta, yalnızca bu malzemenin sağladığı doğal serinletme olanaklarından yararlanılmaktadır. Bu depolarda ağırlıklı olarak depolanan ürünler narenciye, patates, elma ve soğandır. Bu çalışmada Niğde ve Nevşehir yörelerinde tarımsal ürünlerin depolanması amacıyla kullanılan volkanik tüf kaya depolama sistemi hakkında bilgi verilmiştir (Örüng ve ark., 2016).

Nevşehir Türkiye'de depolamanın yoğun olarak yapıldığı bölgelerden sadece birisidir. Depolamanın yoğun olarak yapıldığı diğer yerlere olduğu gibi buraya da yaz aylarında binlerce işçi çalışmak için gelmektedir. Bu süreç sadece mevsimlik tarımda mevsimlik çalışma ilişkilerinin yoğunluk kazandığı bir dönem değildir. Bu dönem içinde mevsimlik tarım işçileri toplumsal anlamda da birçok ayrımcılığa maruz kalırlar. Ailelerin parçalandığı, çocukların eğitimsiz kaldığı, sosyal ve sağlık güvencelerinin bulunmadığı bir dönem her yıl yeniden tekrarlanmaktadır. Bu bağlamda Nevşehir mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşama koşullarının zorluğu daha geniş bir perspektifin sadece bir bölümüdür. Mevsimlik tarım işçilerin çalışmak için gittikleri her yerde benzer sorunları yaşadıkları konuyla ilgili yapılmış farklı araştırmalarda görülmektedir (Çınar, 2011).

4.7.Doğal Yeraltı Depolarında Saklanan Ürünler ve Depoların Kullanım Dönemleri ve Özellikleri

Nevşehir'deki depolara farklı yerlerden ürünler gelmekte ve depolanmaktadır. Depolarda muhafaza edilen en önemli iki ürün limon ve patatestir. Depolar yıl boyuncaboş kalmamaktadır. Limonun çıkmasından sonra patates depolara girmekte, bu dönüşüm 12 ay devam etmektedir (Boyraz ve Zeren, 2012).

Ürünlerin hasat dönemlerine göre depoların kullanımı değişmektedir. Limon, özellikle Mersin ve ilçelerinden (Tarsus, Erdemli, Silifke ve yakın çevresinden) gelirken, patates yakın çevreden Niğde ve Nevşehir'den getirilmektedir. Bunun yanısıra Sivas çevresinden patates tohumu üretimi yapan firmalar, tohumluk patatesleri Kavak kasabasında muhafaza etmektedirler. İldeki patates hammaddesine dayalı gıda sanayisinin patatesi yılın her döneminde kullanmaya ihtiyaç duyması, depoculuk faaliyetlerinin önemini artırmaktadır. Bu firmalara ait depoların yıllık 100 000 ton ürün kapasitesinde olduğu belirtilmiştir (Boyraz ve Zeren, 2012).

Ürünlerin depolanma dönemleri incelendiğinde limon, ocak ve şubat, depolara getirilmekte nisan ayında çıkarılmaya başlanmaktadır. Ekim ayına kadar ihtiyaca göre kalmakta zaman zaman pazara sürülmektedir. Mersin ve Silifke bölgesinden limonları işlemeye yaklaşık 3 bin işçi gelip, aylarca Ortahisar'da kalmaktadır. Kapadokya Bölgesi'ndeki tuf kayalara oyulmuş doğal soğuk hava depolarında saklanarak sulanmaları sağlanan limonların, bir sandığı depoya 18 kg girerken ortalama 20 kg olarak çıkmakta, özelliklerini yitirmeden hasadından aylarca sonra aynı tazelikte tüketiciye ulaştırılmaktadır. Buradan "Yatak Limonu" olarak Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Limonun kendine has rengini ve tadını alabilmesi ancak sabit nem dengesi ile doğal ortamda sadece bu bölgede sağlanabildiği belirtilmektedir.

Şubat sonunda depolara gelen ve eylül sonuna kadar burada tutulan limon dönemi bittikten sonra depolarda patates saklanmaktadır. Türkiye'de ağustos - kasım ayları

arasındaki dönemde hasat edilen patatesin tüketimi yıl boyunca yapıldığından, önemli bir kısmının depolanması gerekmektedir. Patates genellikle eylül ayının ortasından mart ayına kadar saklanmakla birlikte haziran ayının başına kadar depolanabilmektedir. Türkiye genelinde üretilen 5 000 000 ton patatesin 2000000 tonu üretimden hemen sonra tüketilmekte olup geriye kalan 3 000 000 tonun depolara gönderildiği belirtilmektedir. Türkiye’de üretilen patatesin 1/3’ ü Nevşehir’de depolanmaktadır. Nar, greyfurt, portakal patates ile aynı dönemde depolanmaktadır.

Bu depolarda, patates dökme olarak bulunmaktadır. Patates yumruları çürümeden ve sürmeden uzunca bir süre bu depolarda saklanabilmektedir. Depo kayıpları yok denecek kadar az olmaktadır. Ayrıca yetiştirilen çeşitlerin depolamaya karşı dayanıklı ve uyku devresinin uzun olması, bu kayıpların azaltılmasında en önemli faktörlerdendir.

5. BULGULAR

5.1. İncelenen İşletmelerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde çalışma kapsamında incelenen işletmelerdeki mevsimlik işçilerin yaşı, cinsiyeti, medeni hali, doğum yeri, öğrenim durumu gibi özellikleri ele alınmıştır.

Çizelge 5.1. Çalışanların sosyo-demografik özellikleri

	Gruplar	N	%
DOĞUM YERİ	Kahramanmaraş	4	2.00
	Mersin	141	70.50
	Nevşehir	39	19.50
	Adana	6	3.00
	Niğde	6	3.00
	Kayseri	2	1.00
	Aksaray	2	1.00
	Toplam		200
Eğitim	Okuryazar değil	5	2.50
	Okuryazar	17	8.50
	İlkokul mezunu	69	34.50
	Ortaokul mezunu	92	46.00
	Lise mezunu	16	8.00
	Yüksekokul ve üzeri	1	0.50
Toplam		200	100.00
Medeni Hali	Evli	149	74.50
	Bekar	51	25.50
Toplam		200	100.00
Cinsiyet	Erkek	83	41.50
	Kadın	117	58.50
Toplam		200	100.00
Yaşı	18-25	25	12.50
	26-35	53	26.50
	36-45	95	47.50
	46+	27	13.50
Toplam		200	100.00

Araştırma bölgesinde, çalışan işçilerin büyük çoğunluğu Mersin doğumludur bu işçilerin oranı %70.50 olarak saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına baktığımızda çalışan

işçilerin eğitim düzeyi ilk ve ortaöğretim seviyelerinde yoğunluk göstermektedir. Bunun %46'sı ortaöğretim mezunu iken %34.50'si ilköğretim mezunudur. Yapılan çalışmada sadece 5 kişinin okuryazar olmadığı saptanmıştır. Bunun oranı ise %2.50'dir. Mevsimlik işçilerin öğrenim durumlarına ilişkin; Akalın'ın (2017) Mersin ili çalışmasında ortaöğretim mezunları için bildirdiği oran %15.83'tür. Akbıyık (2011) Malatya ili çalışmasında ortaöğretim mezunları için bildirdiği oran ise %33'tür.

Depoda çalışan işçilerin medeni durumuna bakıldığında ise çalışan işçilerin çoğunluğunu evli fertler (%74.50) oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri göç ettikleri yerden aileleriyle birlikte gelmektedir. Yapılan araştırma sonucunda kadın işçilerin erkek işçilerden fazla olduğu görülmektedir. Erkekler yükleme boşaltma işinde çalışırken asıl işçilik gerektiren paketleme işinde kadın emeğinden yararlanılmaktadır. Bundan dolayı limon işçiliğinde yoğun olarak kadınlar çalışmaktadır. Cinsiyete ilişkin olarak; Orhan (2017) Erzincan ili çalışmasında mevsimlik işçilerin %54.6'sını erkekler, %45.4'ünün de kadınlar olarak vermiştir. Akalın (2017) Mersin ili çalışmasında kadınlar için bildirdiği oran %53, erkekler için bildirdiği oran %47'dir. Akbıyık (2011) Malatya ilinde yaptığı çalışmasında ise %66 oranında erkek %33 oranında kadın olarak belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına baktığımızda yapılan görüşmelerde en çok çalışan işçilerin 36-45 yaş aralığındaki orta yaş grubundaki kişiler (%47.50) olduğu belirlenmiştir. Bu yaş grubunu 26-35 yaş arasındaki gurup (%26.50) takip etmiştir. 18-25 yaş oranının %12.50 olduğu, 46 yaş ve üzerinin ise %13.50 olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.2. Çalışanların geldiği yöre ve yaptığı iş

	Gruplar	N	%
Geldiği Yöre	Nevşehir	35	17.50
	Adana	6	3.00
	Kahramanmaraş	4	2.00
	Mersin	141	70.50
	Niğde	10	5.00
	Aksaray	2	1.00
	Kayseri	2	1.00
Toplam		200	100.00

Çizelge 5.2. (Devam) Çalışanların geldiği yöre ve yaptığı iş

	Gruplar	N	%
Yapılan işler	Patates Ayıklama- Temizleme	50	25.00
	Patates Çuvallama	4	2.00
	Limon Temizleme- Paketleme	119	59.50
	Patates Yükleme Boşaltma	10	5.00
	Limon Yükleme Boşaltma	17	8.50
Toplam		200	100.00

Nevşehir'e çalışmaya gelen mevsimlik tarım işçilerinin geldikleri ile göre dağılımlarında Mersin %70.50 ile birinci sırada yer almaktadır. Onu %17.50 ile yöre halkı, %5 ile Niğde izlemektedir. Nevşehir'de depolanan limonun Mersin ilinden gelmesinin büyük etkisi olduğu düşünülebilir. İstatistiklere göre, Türkiye genelinde 1.5 milyondan fazla tarım işçisi bulunmaktadır. Bu nüfusun büyük bölümünü Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen insanlar oluşturmaktadır (Akbiyık, 2011). 300 bin mevsimlik tarım işçisi, yanlarında götürdükleri aileleri ile yaklaşık 1 milyon kişi Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman'dan yola çıkarak 19 ile göç etmektedir (Akbiyık, 2011).

Çalışan işçilerin yaptığı işe baktığımızda; %59.50'sinin limon temizleme ve paketleme işini yaptığı, %25'inin patates ayıklama temizleme işini yaptığı, %13.50'sinin ise yükleme boşaltma yaptığı görülmektedir. Yükleme boşaltma işinde erkek işçiler çalışırken, belirtilen diğer işler kadın işçiler tarafından yapılmaktadır.

Çizelge 5.3. Çalışanların memleketlerindeki uğraşları

Gruplar	N	%
Arazim var, tarımla uğraşıyorum	37	18.50
Arazim var tarımla uğraşmıyorum	30	15.00
Arazim yok, tarımla uğraşıyorum	36	18.00
Arazim yok, tarımla uğraşmıyorum	97	48.50
Toplam	200	100.00

Çalışanların memleketteki uğraşlarını incelediğimizde, %33.50'sinin tarım arazisinin bulunduğu bunlardan %18.50'sinin kendi arazisini kullandığı görülmektedir. %66.50'sinin kendine ait arazisinin bulunmadığı, bunlardan %18'lik bir dilimin kiralamış olduğu arazide tarımla uğraştığı görülmektedir.

Çizelge 5.4. Ankete katılan işçilerin Nevşehir'de geçici depo işçiliği memnuniyet durumları

	Gruplar	N	%
Yeterli toprağı olsa bile depo işçiliğinde çalışabilirlik durumu	Evet	51	25.50
	Hayır	149	74.50
Toplam		200	100.00
Nevşehir'de geçici işçi olarak çalışmaktan memnuniyet durumu	Evet	132	66.00
	Hayır	68	34.00
Toplam		200	100.00
Mevsimlik işçilerin depodaki işi bittikten sonraki durumları	Köyüme döneceğim	139	69.50
	Kalıp iş arayacağım	6	3.00
	Diğer sezonluk işlere gideceğim	48	24.00
	Diğer	7	3.50
Toplam		200	100.00

Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin %74.50'si tarım arazileri olsa bu işi yapmayacaklarını belirtmişlerdir. İşçilerin %66'sı Nevşehir'de geçici işçi olarak çalışmaktan memnundur. Bu işçilerden %69.50'si işi bittikten sonra köyüne döneceğini belirtmiştir.

Çizelge 5.5. Mevsimlik depo işçilerinin nasıl ve kimlerle geldiği

	Gruplar	N	%
Bu işi bulma şekli	Kendim yöreye gelerek işveren ile görüşüm	5	2.50
	İşverenin vekili aracılığı ile	17	8.50
	İşçi pazarında elçiler kanalı ile	5	2.50
	Bulduğum yöredeki çavuş kanalı ile	112	56.00
	Çalışma yerinden gelen bir çavuş kanalı ile	32	16.00
	İş ve işçi bulma kurumu kanalı ile	2	1.00
	Bu işverenle çalıştım her sene arar	27	13.50
Toplam		200	100.00

Çizelge 5.5. (Devam) Mevsimlik depo işçilerinin nasıl ve kimlerle geldiği

	Gruplar	N	%
Bu işte çalışmak için memleketinden kimlerle geldiği	Tek başıma geldim	30	15.00
	Grup halinde memleketim olan köylülerle	76	38.00
	Ailemle	38	19.00
	Ailem ve akrabam birkaç aile ile	56	28.00
Toplam		200	100.00

İşçilerin %72'si depo işinde çavuşlar aracılığı ile bu işi bulmuşlardır. Buna diğer yörelerde elçi olarak isimlendirilen ve bu yöredeki çavuşla aynı anlamda olan grup da dahil edilirse %74.50'si işlerini bu şekilde bulmuştur. %16'sı direkt işverenden iş almıştır. Vekillerin çavuş ve elçilerden farkı işi bulduktan sonra işlerinin bitmesidir. Çavuş ve elçiler işçilerin başında durarak onları yönetmekte ve bu işten ücret almaktadır.

Çizelge 5.6. Depo işçilerinin yıllık çalışma profili

	Gruplar	N	%
1 yıl içinde depolarda çalışma süresi	1-3 ay	4	2.00
	4-6 ay	68	34.00
	7-9 ay	103	51.50
	10-12 ay	25	12.50
Toplam		200	100.00
Kaç yıldır depo işinde çalışıyor	1-5 yıl	112	56.00
	6-10 yıl	78	39.00
	11-15 yıl	6	3.00
	16 yıl ve yukarısı	4	2.00
Toplam		200	100.00
İşçilerin çalıştığı bölgedeki süreklilikleri	Hep aynı ilçede	159	79.50
	Hep aynı köyde	41	20.50
Toplam		200	100.00

Yapılan araştırma sonucunda %51.50 oranında işçinin 7-9 aylığına çalışmaya geldiği görülmektedir. %34 oranında kişinin ise 4-6 aylığına çalışmaya geldiği görülmektedir. Bu işçilerden %52.10'u gelmeden 4-6 ay kendi köyünde çalışmaktadır. %44.54'ü de 1-3 ay kendi köyünde çalışıp gelmektedir. %56 oranında işçi 1-5 yıldır depoculuk işinde çalıştığını belirtmiştir. %39 oranında işçi ise depoculuk işinde 6-10 yıl

arası çalıştığını belirtmiştir. Çalışmaya gelen işçilerin büyük çoğunluğunun aynı ile çalışmaya geldiği saptanmıştır. Bu oran %79.50'dir. Bu sonucu işçilerin çalıştığı işten memnun olmalarıyla açıklayabiliriz.

Çizelge 5.7. İşçilerin ulaşım ve konaklama durumu

	Gruplar	N	%
Nevşehir'e gelirken kullandıkları araçlar	Servis	148	74.00
	Kamyon	19	9.50
	Traktör	2	1.00
	Diğer	31	15.50
Toplam		200	100.00
Yolculuk masraflarını kimin karşıladığı	Kendim	28	14.00
	Çavuş	115	57.50
	İşveren	57	28.50
Toplam		200	100.00
İşçilerin kaldıkları yer	Ev	154	77.00
	Depo/hangar	0	0.00
	İşçi lojmanı	46	23.00
	Çadır	0	0.00
	Açıkta	0	0.00
	Diğer	0	0.00
Toplam		200	100.00
Konaklama masrafının karşılanma şekli	Kendi kirasını ödüyor	73	36.50
	Hizmet karşılığı	11	5.50
	İşveren Karşılıyor	116	58.00
Toplam		200	100.00
İşçilerin kaldıkları yerden çalıştıkları yere ulaşımları	Yürüyerek	15	7.50
	Kamyonla	35	17.50
	Traktörle	2	1.00
	Servis	148	74.00
Toplam		200	100.00

İşçilerin %74'ü çalıştığı bölgeye servis aracıyla gittiğini belirtmiştir. %9.50'si ise taşımacılıkta kamyon kullanmıştır. Depoculukta çalışan işçilerden %57.50'si yol masraflarını çavuşun karşıladığını %28.50'si işverenin karşıladığını belirtirken %14'ü ise kendi imkanıyla çalışma bölgesine geldiğini belirtmiştir.

Depo işçilerinin konaklama yerlerine baktığımızda işçilerin %77'si evde, %23'ü işçi lojmanında kalmaktadır. Yapılan araştırmada depolarda ve çadırda kalan işçi olmadığı saptanmıştır. İşçilerin %58'inin konaklama masrafını işveren karşılamakta, %36.50'si kendi karşılamaktadır. İşçilerin %74'ü depoya ulaşımını servisle sağlarken, %17.50'si kamyonla sağlamaktadır.

Çizelge 5.8. İşyeri hijyen koşulları

	Gruplar	N	%
Çalışma yerlerindeki tuvalet şekli	Tuvalet Var	151	75.50
	Tuvalet Yok	49	24.50
Toplam		200	100.00
Giyinmek soyunmak için kabin olup olmama durumu	Evet	63	31.50
	Hayır	137	68.50
Toplam		200	100.00

Depoların birçoğunda tuvalet bulunmadığı görülmüştür. Bu oran %75.50'dir. Çalışan işçilerin %68.50'si üzerlerini değiştirecek bir yerlerinin olmadığını belirtmiştir. Bu işçiler iş kıyafetlerini evde giyip gelmektedir.

Çizelge 5.9. Depo işçilerinin sosyal güvenlik bilgisi ve davranışı

	Gruplar	N	%
Çalıştığı yerde iş garantisi durumu	Evet	49	24.50
	Hayır	151	75.50
Toplam		200	100.00
Sendikayı duyma	Evet	163	81.50
	Hayır	37	18.50
Toplam		200	100.00
Sendikaya üyelik	Evet	0	0.00
	Hayır	200	100.00
Toplam		200	100.00

İşçilerden %75.50'si iş garantilerinin olmadığını belirtirken, %24.50'si ise iş garantisinin olduğunu belirtmektedir. Burada işçilerin bahsetmiş olduğu garanti işverenin kendilerinden memnun olması ve her sene arayıp işe çağırmasıdır. İşçilerin %81.50'si sendikayı bildiğini belirtmiştir. Hiçbir işçinin sendika üyeliği yoktur.

Çizelge 5.10. İşçilerin çalışma süreleri

	Gruplar	N	%
Günlük çalışma süresi	Gün doğumundan gün batımına	17	8.50
	Sabah erkenden iş bitene kadar	176	88.00
	Belirsiz	7	3.50
Toplam		200	100.00

Depolarda çalışan işçilerin %88'i sabah erken depoya gelip iş bitene kadar çalıştıklarını belirtmişlerdir. İşçilerin %94'ü hafta sonu dinlendiğinde ücret almadığını söylerken %6'sı ücret aldığını belirtmiştir. Ücret alan işçiler sabit depo çalışanlarıdır.

Çizelge 5.11. İşçi aile üyelerinin ve eşyalarının bakımı

	Gruplar	N	%
İşçilerin küçük çocuklarının ve eşyalarının bakımı	Hiç kimse	31	15.50
	Yaşlı bir akraba	20	10.00
	Çocuklar	8	4.00
	Diğer	141	70.50
Toplam		200	100.00

İşçiler çoğunlukla 7-9 ay gibi hatta 1 yıla varan sürelerde depolarda çalışmaktadır. Bu yüzden bölgeye aileleri ile birlikte gelmektedir. Bu durumda küçük çocukların ve eşyaların bakımı ve korunması gerekmektedir. Ancak bu bakım çokta yeterli değildir. Nitekim Çizelge.11 de görüldüğü gibi çocuklar ya yaşlılara ya da çocuklara emanet edilmektedir.

Çizelge 5.12. Çalışanların ücretlerle ilgili durumları

	Gruplar	N	%
Ücreti belirleyen	Çavuş	56	28.00
	İşveren	66	33.00
	Sendika	0	0
	Çevredeki rayiç bedel	78	39.00
Toplam		200	100.00
Ücretleri ödeyen	Çavuş	129	64.50
	İşveren	27	13.50
	Hesaba yatırılıyor	44	22.00
Toplam		200	100.00

Çizelge 5.12. (Devam) Çalışanların ücretlerle ilgili durumları

	Gruplar	N	%
Ücretlerin kararlaştırılma zamanı	Çalışmaya gelmeden önce	38	19.00
	Çalışmaya başlamadan önce	113	56.50
	Çalışırken	7	3.50
	Diğer	42	21.00
Toplam		200	100.00
Ücretlerden kesinti yapılma durumu	Evet	41	20.50
	Hayır	159	79.50
Toplam		200	100.00
Çavuşa pay verme durumu	Evet	36	18.00
	Hayır	164	82.00
Toplam		200	100.00

Depoda çalışan işçilerin %39'u ücretlerin belirlenmesinde rayiç bedelin alındığını belirtmiştir. %33'ü ücretleri işverenin belirlediğini söylüyor. %28'i ise ücret konusunda çavuşla anlaşmış olduğunu belirtmektedir. Depo işçilerinin %64.50'si ücretini çavuştan alırken %22'si hesabına yatırıldığını belirtiyor. %13.50'si ise ücretini işverenden alıyor.

Çalışmaya gelecek olan mevsimlik işçilerden %56.50'si çalışmaya başlamadan önce ücretini belirliyor. İşçilerden %19'u ise çalışmaya gelmeden henüz memleketindeyken ücrette anlaşılıyor. Depo işçilerinden %79.50'si ücretlerinden kesinti yapıldığını belirtmiştir. Depo işçilerinden %18'i çavuşa pay verdiğini belirtmiştir.

Çizelge 5.13. İşçi – işveren anlaşmazlık durumları

	Gruplar	N	%
Anlaşmazlıkların çözümü	İşçi lideri çavuş ve işverenle konuşarak	193	96.50
	Mahkemelerde	0	0.00
	Diğer	7	3.50
Toplam		200	100.00
Anlaşmazlık sebepleri	Çalışırken iş konusunda	52	40.63
	Ücretler konusunda	21	16.41
	Diğer	55	42.97
Toplam		200	100.00

Çizelge 5.13. (Devam) İşçi – işveren anlaşmazlık durumları

	Gruplar	N	%
2015-2016 döneminde işveren ile anlaşmazlık yaşanma durumu	Evet	8	4.00
	Hayır	192	96.00
Toplam		200	100.00

İşverenle işçi arasında bir anlaşmazlık olduğunda çalışan işçilerin %96.50'si başlarında duran çavuş aracılığıyla çözüme ulaştıklarını belirtmektedir. Yapılan araştırma sonucunda anlaşmazlıkların mahkemeye hiç taşınmadığı saptanmıştır.

Çalışan depo işçilerinden %40.63'ü 2015-2016 yılında çalışırken iş konusunda çavuşla anlaşmazlık yaşadığını belirtmiştir. %16.41'i ise çavuşla ücret konusunda anlaşmazlığa düşmüştür. 2015-2016 döneminde çalışan işçilerin %96'sı işverenle sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Çizelge 5.14. İşçilerin boş zamanlarını değerlendirme şekilleri

	Gruplar	N	%
İşçilerin boş vakitlerini geçirme durumları	Bir süre oturup sonra yatmakta	101	50.50
	Kahve vb. yerlerde	73	36.50
	Diğer	26	13.00
Toplam		200	100.00

Depoda çalışan işçilerin %50.50'si boş vakitlerini dinlenerek geçirdiğini belirtmiştir. Önemli bir kısmı da kahvede vb. yerlerde oyun oynayarak vakit geçirmektedir.

Çizelge 5.15. İşçilerin sigorta durumu

	Gruplar	N	%
Sigorta durumu	Evet	73	36.50
	Hayır	127	63.50
Toplam		200	100.00

Depolarda çalışan mevsimlik işçilerden %36.50'si sigortalı iken %63.50'si sigortasız olarak çalışmaktadır. Sigortalıların çoğu da sigortasını işveren değil kendisi yaptırmaktadır.

Çizelge 5.16. Depo işçilerinin çalışma süresince sağlıkla ilgili durum ve davranışları

	Gruplar	N	%
Önceki yıllarda hastalandım ve işe ara verdim	Evet	118	59.00
	Hayır	82	41.00
Toplam		200	100.00
	Gruplar	Sayı	Yüzde
Bu yıl hastalandım ve işe ara verdim	Evet	77	38.50
	Hayır	123	61.50
Toplam		200	100.00
	Gruplar	Sayı	Yüzde
Hasta olduğumda ücretim ödeniyor	Evet	7	3.50
	Hayır	193	96.50
Toplam		200	100.00
Hastalandığımda tedavi olabiliyorum	Hayır	6	3.00
	Deponun doktoruna	37	18.50
	Gezici ekipçe	0	0.00
	Sağlık ocağında	157	78.50
Toplam		200	100.00

Depoda çalışan mevsimlik işçilerin son iki yıldaki hastalanma oranları %40 ile %60 oranları aralığındadır. İşçiler bu durumda tamamen kendi imkanları ile sağlık hizmeti almaktadır. İşçilere %96.50'si hastalık durumunda ücret ödenmediğini belirtmiştir. Hastalanan işçilerin %78.50'si tedavisinin sağlık ocağında yapıldığını belirtmiştir.

6. FREKANS VE Kİ - KARE ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde mevsimlik işçilerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile yaptıkları işler arasında ilişki olup olmadığı araştırılmış, bu amaçla bazı verilerle ki-kare analizleri yapılmıştır.

Çizelge 6.1.Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin medeni durumları ve yaşları

Yaş Aralığı	Evli	Bekar
18-25	4	21
26-35	26	27
36-45	93	2
46+	26	1
Total	149	51

Ki kare: 97.217, DF: 3, P<0.001

Mevsimlik işçilerin medeni hali ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda mevsimlik işçilerin medeni hali ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (P<0.001). Ki-kare analizinden sonra mevsimlik işçilerin medeni hali ile yaş grupları arasında korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yaş grupları ile medeni durum arasında negatif bir ilişki (-0.642) olduğu yani yaş arttıkça bekâr olanların sayısının azaldığı tespit edilmiştir (P<0.001).

Çizelge 6.2.Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin geldiği il ve yaş durumları

Yaş Aralığı	Adana	Mersin	Nevşehir	Diğer
18-25	0	20	2	3
26-35	4	38	3	8
36-45	2	78	11	4
46+	0	5	19	3
Total	6	141	35	18

Ki kare: 73.518, DF: 9, P<0.001

Mevsimlik işçilerin geldiği il ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı konusu da ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda

mevsimlik işçilerin geldiği il ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Mersin’den gelip çalışan işçilerin daha küçük yaş guruplarında da yer aldığı görülmektedir. Çünkü limon işçiliğini bilen küçük büyük herkes sezonda orada çalışmaya katılmaktadır. İşçilerin önemli kısmını da limon üreticilerinin aile üyeleri, akrabaları ve diğer çevresi oluşturmaktadır.

Çizelge 6.3. Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin yaş ve cinsiyet durumları

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın
18-25	9	16
26-35	36	17
36-45	26	69
46+	12	15
Total	83	117
Ki kare: 23.466, DF: 3, $P<0.001$		

Mevsimlik işçilerin cinsiyeti ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda mevsimlik işçilerin cinsiyeti ile yaş grupları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Depolarda zaten yoğun olarak kadın işçiler çalışmaktadır. Ayrıca çalışan erkeklerle kadınların yoğunlaştığı yaş gruplarında önemli farklılık gözlenmektedir. Depolarda çalışan kadın işçiler 36-45 yaş grubunda, erkekler 26-35 yaş grubunda yoğunlaşmıştır. Bu göstermektedir ki depolarda anketlerin yapıldığı dönemde yoğun olarak bulunan ve asıl mevsimlik işçiliğe konu olan limon işçileri Mersin’den Nevşehir’e daha genç erkekler ve daha yaşlı kadınlardan oluşan gruplarla gelmektedir.

Çizelge 6.4. Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin eğitim ve medeni durumları

Eğitim	Evli	Bekar
Okuryazar Değil	5	0
Okuryazar	10	7
İlkokul Mezunu	62	7
Ortaokul Mezunu	61	31
Lise Mezunu	10	6
Yüksek Okul ve Üstü	1	0
Total	149	51
Ki kare: 17.282, DF: 5, $P<0.001$		

Mevsimlik işçilerin medeni durumu ile eğitim arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda mevsimlik işçilerin eğitim ile medeni durum arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Bekar işçilerin eğitim düzeyleri daha yüksektir.

Çizelge 6.5. Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin eğitim vecinsiyet durumları

Eğitim	Erkek	Kadın
Okuryazar Değil	0	5
Okuryazar	14	3
İlkokul Mezunu	34	35
Ortaokul Mezunu	27	65
Lise Mezunu	7	9
Yüksek Okul ve Üstü	1	0
Total	83	117
Ki kare: 23.991, DF: 5, $P<0.001$		

Mevsimlik işçilerin eğitimi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda mevsimlik işçilerin eğitim ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Kadın işçiler daha eğitilidir.

Çizelge 6.6. Depolarda çalışan mevsimlik işçilerin geldiği il ve eğitim durumları

Eğitim	Adana	Mersin	Nevşehir	Diğer
Okuryazar Değil	0	0	5	0
Okuryazar	3	13	0	1
İlkokul Mezunu	2	40	17	10
Ortaokul Mezunu	1	78	11	2
Lise Mezunu	0	9	2	5
Yüksek Okul ve Üstü	0	1	0	0
Total	6	141	35	18
Ki kare: 65.386, DF:15, $P<0.001$				

Mevsimlik işçilerin eğitimi ile geldiği yer arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare analizi sonucunda mevsimlik işçilerin eğitim ile geldiği yer arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Mersinden gelen işçilerin eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

7. SONUÇ

Nevşehir’de akarsu vadilerinin yamaçlarında, volkanik kayalara oyulan doğal soğuk hava depoları yazın serin ve kışın sıcak ortam oluşturan doğal yapısı ile Kapadokya bölgesinin en önemli ekonomik dinamikleri arasında yer almaktadır.

Nevşehir yöresindeki tuf kayalarına (yapay mağara) oyulan depolarda kış aylarında sıcak, yaz aylarında ise serin olan doğal soğutmalı depolarda iklimlendirme sistemi olarak herhangi bir ekipman kullanılmadan yalnızca deponun soğuk havasından yararlanılarak binlerce ton yaş sebze ve meyve hiçbir enerji harcanmadan depolanabilmekte, bu da büyük maliyet üstünlüğü sağlamaktadır. Kayadan oyma depolarda depolanan ürünlerde klasik depoların aksine kayıp oluşmamakta, sabit ısı ve nem dengesi gibi özelliklerinden dolayı, depolanan ürünlerin doğal yapısı bozulmadan muhafaza edilmesi sağlanmaktadır. Bu tip depoların basit yardımcı düzenlerle daha etkili ve başarılı bir şekilde çalıştırılması her zaman mümkündür. Bacasız fabrikalar özelliğindeki depolar, ülke ve bölge ekonomisine büyük katkılar ve önemli istihdam olanağı sağlamaktadır. Bölgede kullanılan doğal soğuk hava depoları, son yıllarda büyük sanayi kuruluşlarının da dikkatini çekmekte ürünlerinin uygun koşullarda muhafazası için doğal soğuk hava depolarını tercih etmektedirler. Yöredeki soğuk hava depoculuğu önemli bir istihdam alanı oluşturmakta ve aynı zamanda yöre için büyük bir gelir kaynağı teşkil etmektedir.

Bu çalışma, Nevşehir ilinde ve çevre illerde birçok faaliyeti ve insanı etkileyen, yaşam, yerleşimler ve ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olan, bu doğal depolar üzerine yürütülmüştür. Depolara konulan ürünlerin temizlenmesi, taşınması, yük indirme bindirme, bölge insanın sosyo-ekonomik gücünü arttırmakta ve yeni istihdam imkânları oluşturmaktadır.

Nevşehir’in coğrafi yapısı yöreye özgü ekonomik bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Buradaki mevsimlik işçilik diğer mevsimlik işçilikler gibi, salt topraksız köylülerin

kalifiyesiz niteliklerinden kaynaklanan bir hareketlilik değildir. Mevsimlik işçiliği yaratan coğrafi, kültürel, sosyal, yerel, küresel, birçok neden bulunmaktadır.

Kayalara oyulan depolar önemli istihdam oluşturmakta, çevre yerleşimlerden gelen işçiler, depolarda çalışma imkânı bulmaktadır. Yılda yaklaşık 10 000 tır, yük indirip bindirmektedir. Nakliye ve yükleme boşaltma işleri önemli istihdam yaratmaktadır. Bunun yanında limonların soğuk hava depolarında beklediği süre içerisinde limon seçiciliği için Mersin'den Nevşehir'e gelen kadın ve erkek işçiler limonları boylarına göre ayırıp belirli aralıklarla çürüyenleri sandıklardan temizlemektedir. Depo sahipleri ve kiracılar da eklenirse doğal depolar sağladığı katma değer ve kamu yararı ile bölgenin “Bacasız Fabrikaları” niteliğinde olup bölge ve ülke ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır.

Ortahisar ve Mersin arasındaki limon depolama işi 58 yıldır devam etmektedir. Bu süreç iki bölgenin insanını birbirleriyle kaynaştırmış limon depoculuğu sayesinde Akdeniz ve İç Anadolu kültürü birleşmiştir. Limonun kendine has rengini ve tadını alabilmesi ancak sabit nem dengesi ile bu doğal depo ortamında sağlanabilmektedir.

Mersin ili yayla limon depoları oransal nem konusunda yeterlidir ancak özellikle temmuz ve ağustos aylarında limon depolamak için birkaç derece (15-19 °C) sıcaktır. Bu aylarda gerektiğinde serinletme yapılmalıdır. Nevşehir'deki depoların sıcaklık değerleri limon muhafazası için çok uygundur, ancak diğer kalite kriterleri ve derim sonrası kayıpların yayla depoları ile aynı, hatta bazı durumlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Nevşehir depolarında yüksek oransal nem vardır ve depo havası yeterince tahliye edilememektedir. Depolara konulan ürünlerin temizlenmesi, taşınması ve korunması açısından inceleme sahası, bölge ve yöre insanının ekonomik gücünü arttırarak yeni istihdam alanları da oluşturmuştur.

Ortahisar'da depoculuk 1950'li yıllardan beri yapılmaktayken, Kavak Beldesi'nde ise 1980'li yıllardan itibaren başlayan soğuk hava depoculuğu, her geçen gün gelişerek

devam etmektedir. Ayrıca Nar kasabası, Taşkınpaşa, Ayvalı, Şahinefendi köylerinde daha yoğun olmak üzere 12 köyde depolar bulunmaktadır. Depolara konulan ürünlerin temizlenmesi, taşınması, yük indirmebindirme, bölge insanın sosyo-ekonomik gücünü arttırmakta ve yeni istihdam imkânları oluşturmaktadır.

Nevşehir'deki doğal depolara farklı bölgelerden ürünler gelmekte ve depolanmaktadır. Depola için en önemli iki ürün limon ve patatestir. Depolar yıl boyunca boş kalmamakta limon ve patates art arda depolara girmekte, bu dönüşüm 12 ay boyunca devam etmektedir. Yılın her döneminde patates kullanma ihtiyacı depoculuk faaliyetlerinin önemini artırmaktadır. Ürünlerin depolanma dönemlerine bakıldığında limon, ocak ve şubat aylarında getirilerek Kavak ve Ortahisar'daki depolarda saklanmaktadır. Limonlar, nisan ayında çıkarılmaya başlanmakta ve ekim ayına kadar ihtiyaca göre çıkarılarak pazara sürülmektedir. Mersin ve Silifke bölgesinden limonları işlemeye yaklaşık 3 bin işçi gelip, aylarca Ortahisar'da kalmaktadır. Kapadokya Bölgesi'ndeki tüf kayalara oyulmuş doğal soğuk hava depolarında saklanarak sulanmaları sağlanan limonların, bir sandığı depoya 18 kg girerken ortalama 20 kg olarak çıkmakta, özelliklerini yitirmeden hasadından aylarca sonra aynı tazelikte tüketiciye ulaştırılmaktadır. Buradan “Yatak Limonu” olarak Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Limonun kendine has rengini ve tadını alabilmesinin ancak sabit nem dengesi ile doğal ortamda sadece bu bölgede sağlanabildiği belirtilmektedir.

Mevsimlik (gezici) tarım işçilerine yönelik olarak yapılan saha araştırmaları, bu işçi grubunun barınma ve gıda konusunda yaşanan yetersizlikleri içeren uygunsuz yaşam koşullarıyla, tarım ilaçları ve korumasız çalışma ortamından doğan tehditlerle, kaza ve yaralanma riskleriyle, sağlık ve eğitim olanaklarının yetersizliğiyle; sosyal güvencesizlik problemleriyle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Bu süre zarfında elde ettikleri gelir ile bir yıl boyunca geçimlerini sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu araştırmada da mevsimlik işçilerin benzer problemlerle karşılaştıkları görülmüştür. Fakat diğer mevsimlik çalışan işçilere göre Nevşehir'de limon için çalışan işçiler, önce Mersin'de limonu toplayıp daha sonra depoya hazırlayanlarla aynı kişilerdir. Bir bakıma kendi illerinde ürettikleri ürünlerinin depolanma işlerini takip etmektedirler, genelde de

akrabalarıyla çalışmaktadırlar. Depo işçiliğinde de en kazançlı taraf en küçük azınlık olan elçiler veya çavuşlar olurken, en az kazançlı daha doğrusu en mağdur kesim ise kadınlar ve çocuklar olmuşlardır. Bu sistemin en fazla kaybedenleri ise çocuklar ve kadınlardır. Çocukların eğitimden yoksun kalması ve kadınların dilsen ve diğer geleneksel kültürel unsurlar yüzünden sosyal dışlanmaya maruz kalmaları, kendi emeklerine el koyan hane reisinin emek sömürsünden başka yüz yüze kaldıkları temel sorunlar olarak tespit edilmiştir. Hanenin reisi, uzun vadeli amaçlara ulaşmak için kısa vadeli fedakarlıkları, yani barınma, dışlanma, çocukların eğitimden uzak kalması gibi faktörleri feda ettiği görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan doğal soğutmalı yer altı depoları, akarsu vadilerinin yamaçlarında volkanik kökenli tüfler oyularak oluşturulmuştur. Yapının özelliklerinden kaynaklanan farklı bir ekonomik faaliyetin ortaya çıktığı görülmüştür. Nevşehir’de toplam 2000’in üzerinde doğal soğutmalı yer altı deposunun varlığı söz konusudur. Örneğine pek sık rastlanmayan bu yörenin, doğal depoculuk faaliyetlerinde Türkiye’de söz sahibi bir konumda olduğu anlaşılmıştır. Çeşitli iklim özelliklerine sahip olan ülkemizde, binlerce ton yaş meyve bu depolarda hiçbir enerji harcanmadan doğal olarak aylarca saklanabilmektedir. Enerji ithal eden Türkiye ekonomisi bakımından bunun, önemli bir faaliyet olduğu bilinmelidir. Depoculuk faaliyetleri Kavak ve Ortahisar yakın çevresinde önemli bir ekonomik faaliyet olarak görülmektedir. Yılda yaklaşık 10 000 tır, bu depolara yük indirip bindirmektedir. Çevre yerleşmelerden gelen işçiler, depolarda çalışma ve istihdam imkanı bulmaktadır.

8. KAYNAKLAR

- Akalın, M., 2017. Mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarının değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke örnekleri. Sosyal Güvence Dergisi, (13), 1-30.
- Akbıyık, N., 2011. Malatya’da çalışan mevsimlik tarım işçilerinin sosyal ve ekonomik sorunlarının incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (36), 132-154.
- Akman, N. ve Çiçek, G., 2017. Çanakkale içindeki soğuk hava depo özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. ÇOMÜ Zir. Fak. Dergisi, 5 (1), 7-12.
- Anonim, 2012. Tarımda Mevsimlik İşçi Gücü Türkiye Durum Özeti, MİGA(Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı), İstanbul.
- Anonim, 2014. Mevsimlik gezici tarım işçiliği 2014. İstanbul. www.hayatadestek.org, <http://buiscocukoyuncagidegil.com>
- Anonim, 2014a. www.sabah.com.tr/akdeniz/2014/02/12/mersinde-yetisiyor-kapadokyada-lezzet-kazaniyor, Erişim: 24.09.2018.
- Anonim, 2017. TÜİK. www.tuik.gov.tr, Erişim: 01.11.2018.
- Arslan, H., 2016. Mevsimlik gezici tarım işçiliğini kırsal yoksulluk perspektifinden anlamak. International Journal of SocioSciences and Education Research, 2 (4), 1136-1147.
- Boyraz, Z. ve Zeren, C., 2012. Kavak ve Ortahisar (Nevşehir) kasabalarındaki doğal soğutmalı yer altı depolarına coğrafi bir bakış. ZfWT, 4 (1), 23-40.
- Canan, İ., Açar, İ.T. ve Gündoğdu, M., 2015. Türkiye’de limon üretim bölgesine yakın yerlerde kullanılan doğal depoların mevcut durumu ile sıcaklık ve nem durumlarının araştırılması. Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi (UTYHBD), 1 (2), 66-77.
- Çınar, S., 2011. Mevsimlik tarım işçileri: Marabadan ücretli tarım işçiliğine. Sosyal Haklar Sempozyumu, Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Demir, M., 2014. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Haklarına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler. 1’inci Koruma Sempozyumu, 17-18 Ekim, 2014, Pamukkale Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Denizli.
- Demirli Yıldız, A., 2016. Tarım işçisi ailelerin çocuklarının okul sürecinde deneyimledikleri sorunların anadil bağlamında ele alınması. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 14 (55), 102-116.
- Edgü, F., 1977. Mevsimlik Tarım Göçünden Etkilenen 6-14 Yaş Grubu Çocuklar İçin Temel Araştırma. İstanbul.
- Ersel, B., 2014. Mevsimlik işçiler, çalışma koşulları ve sorunları. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 4 (1), 38-44.
- Geçgin, E., 2009. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyolojik Analizi: Ankara Polatlı Örneği.(Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, Ankara.
- Gençoğlan, S., Özdemir, T. ve Gençoğlan, C., 2016. Kahramanmaraş İlindeki Soğuk Hava Depolarının Mevcut Durumunun Belirlenmesi. VII. Bahçe Ürünlerinde Muhafaza ve Pazarlama Sempozyumu, 04-07 Ekim 2016, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Biyosistem Mühendisliği Bölümü, Kahramanmaraş.
- Güngör, Ş. ve Uysal, A., 2017. Postyapısalcı coğrafyalarda ilişkisel bir mekan olarak Nevşehir’in Kavak beldesi’ndeki doğal soğuk hava depoları. Marmara Coğrafya Dergisi, (36), 218-231.

- Harunoğulları, M. ve Kayar, S., 2015. Ortahisar'da (Ürgüp) doğal soğutmalı yeraltı depolarının coğrafi analizi. Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı, Gazi Üniversitesi, 74-84, Ankara.
- Kalaycı, M., Sayın, C. ve Sav, O., 2016. Türkiye'de mevsimlik tarım işçileri ve uygulanan politikalar. 12'nci Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs, Akdeniz Üniversitesi. Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya.
- Karaman, S., Okuroğlu, M., Kızıloğlu F. M., Memiş, S. ve Cemek, B., 2009. Karaman ili iklim koşullarına uygun elma depolama yapılarının planlanması. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 2 (1), 145-154.
- Kaya, M. ve Özgülner, N., 2015. Mevsimlik (gezici-geçici) tarım işçilerinin iki yerleşim birimindeki yaşam koşulları ve sağlık durumlarına niteliksel bakış. Turk J PublicHealth, 13 (2), 115-126.
- Nural, N., Özdemir, A.E. ve Çandır, E., 2016. Samandağ(Hatay) yöresinde doğal ve soğutmalı depoculuğun mevcut durumu ve sorunları. 7'nci Bahçe Ürünlerinde Muhafaza ve Pazarlama Sempozyumu, 04-07 Ekim, 2016, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Hatay.
- Orhan, F., 2017. Erzincan'da mevsimlik gezici tarım işçiliği ve yaşanan sorunlara yönelik coğrafi bir inceleme. Türk Coğrafya Dergisi, 69(2017),59-68.
- Örüng, İ., Karaman, S. ve Şirin, Ü., 2016. Nevşehir yöresindeki doğal depoların modern depolarla karşılaştırılması. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, TARGİD Özel Sayı, 9-18.
- Özbekmezci, Ş. ve Sahil, S., 2004. Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. Gazi Üniversitesi. Müh. Mim. Fak. Dergisi, 119 (3), 261-274.
- Özdemir, R., 2018. investinaksaray.com/dokuman-merkezi/ilisu-kasabasi-soguk-hava-deposu-ve-termal-turizm-potansiyeli, Erişim: 29,05,2018.
- Sargın, S. ve Okudum, R., 2014. Isparta ilinde soğuk hava depolarının kuruluşu, gelişimi ve gelişime etki eden faktörler. Sosyal Bilimler Dergisi, (31), 111-132.
- Şen, L. ve Batu, A., 2007. Patatesin modifiye atmosferde paketlenerek depolanması. Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi, 2007 (1), 7-15.
- Topsak, F., 2015. Mevsimlik Tarım İşçileri. Ankara.
- Yurdu, H., 2010. Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliği: Sorunları ve çözüm önerileri. Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 3(5), 189-219.

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamladı. 2007 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde lisans öğrenimine başladı ve 2011 yılında mezun oldu.

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Elife POLAT

Doğum Tarihi ve Yer: 10.03.1987 – Kahramanmaraş

E – Posta: elifeksu46@hotmail.com